

STUDENTSKO VREDNOVANJE KVALITETA NASTAVE

- Neka iskustva s univerziteta u Sjedinjenim Američkim Državama -

- Sažetak -

Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave na prostoru SAD-a postoji skoro četrdeset godina. U ovom tekstu pored se argumenti za i protiv studentskog vrednovanja kvaliteta nastave (SVKN), koji su plod dugogodišnje prakse. Najčešće navođeni argumenti protiv ove prakse su: pristranost studenata, spuštanje kriterija na visokoškolskim ustanovama i utjecaj stila profesorovog nastupa na studentsko vrednovanje. Najjači argumenti pobornika SVKN-a su: pouzdanost i validnost, ekonomičnost i praktičnost, te zadatak visokoškolskih institucija da zadovolje svoje korisnike. Osnovni cilj studentskog vrednovanja je poboljšanje rada nastavnika, ali se rezultati koriste i za donošenje odluka o promociji u viša zvanja, stalnom zaposlenju, povećanju novčane nadoknade i sl.

Ključne riječi: studentsko vrednovanje, osiguranje kvaliteta.

Uvod

Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave je u Bosni i Hercegovini još uvijek nova i malo poznata sintagma. Iako velikom broju nastavnog kadra i studenata nije sasvim jasno šta se pod ovom sintagmom podrazumijeva, šta će se vrednovati, kako, kada i u koju svrhu će se koristiti dobiveni rezultati, ushićenja i skepse ne nedostaje. Studenti u studentskom vrednovanju kvaliteta nastave vide dobru priliku da se počne slušati i uvažavati i njihovo mišljenje o kvalitetu gradiva koje obrađuju, literaturi, profesorovom odnosu prema studentima, njegovom načinu ocjenjivanja, umijeću poučavanja itd. S druge strane, profesori na SVKN gledaju s određenom dozom skepse: da li se rezultati anonimno ispunjenih formulara mogu uzeti kao mjerodavna ocjena njihovog rada; koliko će studenti koji se o određenom pitanju ne

slažu s profesorom zloupotrijebiti svoje pravo ocjene; ko će imati pravo da raspolaže njihovim rezultatima; u koje svrhe će se upotrebljavati; kako će utjecati dobri ili loši rezultati na njihov status na univerzitetu itd.?

S obzirom na promjene koje su u toku na bosanskohercegovačkim univerzitetima i pristupanje Bolonjskom procesu, SVKN je naša neizbježnost. Na konferenciji održanoj u Bergenu 2005., u okviru Bolonjskog procesa ukazalo se na potrebu uključivanja studenata u osiguranje kvaliteta.¹ S obzirom na to da su studenti korisnici usluga visokoškolskih ustanova, veoma je važno njihovo mišljenje o kvalitetu nastave. Na našim univerzitetima studenti su dosada bili uglavnom objekt podučavanja a sada treba da postanu subjekt učenja.² Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave uvršteno je kao sastavni element osiguranja kvaliteta i u radnom dokumentu „Osiguranje kvaliteta nastavno-naučnog procesa na Univerzitetu u Sarajevu“.³ S obzirom da univerziteti u Sjedinjenim Američkim Državama imaju dugogodišnju praksu na polju studentskog vrednovanja kvaliteta (pojedini čak više od trideset i pet godina), smatram da bi bilo zanimljivo ukazati na dosad otkrivenne prednosti i slabosti ove prakse. Premda temeljita obrada ove teme prelazi opseg ovog rada, ovdje ću nastojati iznijeti osnovna zapažanja do kojih sam došla.⁴

Vrste vrednovanja kvaliteta

Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave je zasigurno važno mjerilo kvaliteta studija, ali ne i jedino. Jedan od načina praćenja kvaliteta je vrednovanje kolega. Kolege bi redovno trebale vrednovati svakog člana nastavnog osoblja.⁵ Preporučuje se da svaki nastavnik ima svoj portfolio. Ovaj portfolio je zapravo skup dokumentovanih aktivnosti jednog nastavnika, a trebao bi sadržavati: kratak opis predmeta, nastavni plan za dati predmet, tehnike i metode kojima se nastavnik služi, seminarske i druge radove studenata, opis

¹ Vanja Ivošević i dr., *Vodič kroz osiguranje kvaliteta u visokom školstvu: priručnik za profesore i studente*, Socijaldemokratska studentska unija (SSU), Zagreb, 2006., str. 14.

² «Osiguranje kvaliteta nastavno-naučnog procesa na Univerzitetu u Sarajevu», Radni dokument (finalna verzija), Sarajevo, 15. oktobar 2004., str. 6.

³ *Isto*, 44-47.

⁴ Do septembra 1995. registrovano je više od 1500 članaka i knjiga na ovu temu. Kenneth R. Bain, «Evaluation of Teaching: Using Student Ratings», <http://www.nyu.edu/cte/white.html>, posjećeno 31. 8. 2005.

⁵ «George Mason University Part-Time Faculty Guide (7. 1. 1996)», <http://www.gmu.edu/facstaff/part-time/perform.html>, posjećeno 31. 8. 2005.

poduzetih mjera za unapređenje vlastite učinkovitosti, lične ciljeve nastavnika za narednih pet godina, rezultate SVKN-a, izvještaj radnih kolega koji su promatrali rad nastavnika na času, izvještaj radnih kolega koji su analizirali nastavni materijal nastavnika, nagrade i priznanja koja je nastavnik dobio za svoj rad, videozapis nastavnikovog časa, doprinos u pedagoškim časopisima, izvještaj o pomoći pruženoj kolegama s ciljem njihovog napretka i sl. Na osnovu ovih podataka nastavno osoblje tj. nastavnikove kolege analiziraju nastavnikova dostignuća i napredak u proteklom periodu.

Druga vrsta vrednovanja kvaliteta nastave je vrednovanje savjetnika. Pri ovom vrednovanju posebno obučena lica, obično ih nazivamo savjetnicima, koja nisu članovi nastavnog osoblja vrednuju rad nastavnika. Ovo vrednovanje provodi se na osnovu zapažanja s časa i materijala prikupljenih u nastavnikovom portfoliju.

Zanimljivo je da su Herbert W. Marsh i Lawrence A. Roche u svojim istraživanjima došli do zaključka da vrednovanja kvaliteta poučavanja koja provode kolege i savjetnici ne zadovoljavaju uvjet pouzdanosti, što je preduvjet za valjanost.⁶

Šta je to studentsko vrednovanje kvaliteta nastave?

Prije svega, preovlađujuća sintagma za studentsko vrednovanje kvalitete nastave u SAD je *Student Evaluation of Teaching*, što bismo mogli prevesti kao «studentsko vrednovanje nastave». S obzirom da se ovdje vrednuje kvalitet mogli bismo slobodno staviti «Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave» (SVKN). U SVKN spada studentsko vrednovanje kako samog predmeta tako i nastavnog osoblja (profesora i asistenata) jednog predmeta. Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave na univerzitetima u Sjevernoj Americi je individualizirano tj. studenti vrednuju posebno svaki predmet i predmetnog profesora (i asistenta). Na ovaj način odgovornost se uveliko individualizira. Svaki profesor je zaslužan ili odgovoran za rezultate koje je dobio. Tako da je znatno olakšano poduzimanje akcija potrebnih za unapređenje kvaliteta. Studentsko vrednovanje nastave je složen proces i predstavlja niz povezanih radnji: izradu pravnih akata, pripremanje anketa, anketiranje i obradu podataka. Rezultati studentskog vrednovanja kvaliteta nastave mogu se koristiti i

⁶ Herbert W. Marsh i Lawrence A. Roche, «Making Students' Evaluations of Teaching Effectiveness», *American Psychologist* 52 (1997): 1187-97. Citirano prema: Michael Huemer, «Student Evaluations: A Critical Review», <http://home.sprynet.com/~ow11/sef.htm>, posjećeno 28. 9. 2005.

pri donošenju odluka o nagrađivanju nastavnog osoblja, povećanju novčanih primanja, promociji u viša zvanja te o stalnom zaposlenju.⁷

Kritički osvrt na SVKN

Studentsko vrednovanje kvaliteta nastave slovi kao kontroverzna metoda ocjenjivanja rada nastavnog osoblja. Literatura koja obrađuje ovu problematiku mogla bi se podijeliti na dvije vrste: literatura kritički raspoložena prema SVKN-u i literatura koja ukazuje na opravdanost SVKN-a.

Najčešći prigovor studentskom vrednovanju kvaliteta nastave je da je ovo vrednovanje pristrano jer studenti vrednuju nastavu pozitivnije kada očekuju da će ocjena koju će oni dobiti na kraju ispita biti viša. Istraživanje koje je proveo L. Goldman potvrđuje ovu povezanost ukazujući da 70% studenata ističe da ocjene koje očekuju da će dobiti na kraju ispita utječu na vrednovanje poučavanja.⁸ Ova povezanost je dokazana, ali ona bi mogla ukazivati više na vezu između SVKN-a i studentskog učenja nego na povezanost SVKN-a i studentskih očekivanja. Naime, studenti koji su bolje učili očekuju više ocjene i zadovoljniji nastavom te daju veće ocjene pri SVKN-u.

Slična kritika je i da SVKN potiče nastavno osoblje da spusti kriterije da bi studenti bili zadovoljni datim predmetom. Nastavno osoblje čije je podučavanje mjereno studentskim vrednovanjem često je sumnjičavo prema motivima studentskog vrednovanja. U istraživanju koje je proveo M. H. A. Birnbaum utvrđeno je da 65% ispitanih članova nastavnog osoblja vjeruje da podizanje standarda prilikom ocjenjivanja studenata ima negativan efekt na SVKN; 72% ispitanika je priznalo da nastoji olakšati gradivo svojih predmeta kao pokušaj povećanja rezultata SVKN-a.⁹ Istraživanje odnosa SVKN-a i studentskih ocjena provedeno na Mississippi State University je pokazalo da više ocjene koje su studenti već dobili kontinuiranim ocjenjivanjem povećavaju sveukupno vrednovanje za 0,01, dok pesimizam u vezi s budućim ocjenama smanjuje sveukupno vrednovanje za 0,3. Ovo ukazuje da

⁷ Fath E. Fich, «Are Student Evaluation of Teaching Fair?», <http://www.cra.org/CRN/articles/may03/fich.html>, posjećeno 28. 9. 2005.

⁸ L. Goldman, «The betrayal of the gatekeepers: Grade inflation», *Journal of General Education* 37 (1985), 97-121. Citirano prema: Meghan Millea, «Grade expectations and student evaluation of teaching», http://www.findarticles.com/p/articles/mi_4_36/ai_96619964/print, posjećeno 31. 8. 2005.

⁹ Birnbaum, M. H. A. „Survey of faculty opinions concerning student evaluations of teaching“, <http://psych.fullerton.edu/mbirnbaum/faculty3.htm>. Citirano prema: Meghan Millea, *isto*.

je moguće otklanjanjem studentskog pesimizma (razgovorom o očekivanjima i usmjeravanjem studenata za postizanje dobrih ocjena) poboljšati studentsko vrednovanje bez ublažavanja ocjenjivačkih standarda.¹⁰

Tvrđi se da SVKN ne samo da može utjecati na ocjenjivačke standarde profesora, način poučavanja, težinu predmeta, ono može utjecati i na akademsku slobodu. Profesori mogu biti sputani da diskutuju o kontroverznim idejama, ili da pobijaju studentska uvjerenja iz straha da će neki studenti izraziti svoje neslaganje kroz vrednovanje kvaliteta nastave tog predmeta. Nemali broj istraživača okarakterisao je SVKN kao «ispitivanja javnog mišljenja» ističući da SVKN zahtijeva od profesora da misle kao političari, da nastoje izbjeći napade i da vode računa više o stilu poučavanja nego o sadržaju.¹¹

Alan Dershowitz iznosi kako su neki njegovi studenti *upotrijebili moć njihovog ocjenjivanja nastojeći da izvrše političku osvetu za moje politički nekorektno poučavanje*. Jedan student koji se žalio profesoru Dershowitzu u vezi s njegovim poučavanjem o otmici iz perspektive građanskih sloboda obavijestio je spomenutog profesora da treba očekivati da će biti kažnjen prilikom SVKN-a na kraju semestra. I uistinu nekoliko studenata vrednujući kvalitet poučavanja ovog profesora na kraju tog semestra se žalilo na sadržaj profesorovih lekcija u vezi s otmicom ističući da su one bile uznemiravajuće i da se profesoru treba zabraniti da predaje na Harvardu. Profesor Dershowitz bio je pomalo uplašen od gubljenja radnog mjesta, na kom je ipak zadržan. Imajući u vidu Dershovitzovo pravdanje ubijanja civila u posljednoj agresiji Izraela na Liban moglo bi se govoriti o velikoj prednosti SVKN-a, jer je to proces koji omogućava studentima da dignu svoj glas protiv zloupotrebe učionice. Michael Huemer, profesor filozofije na Univerzitetu Kolorado¹² je također prilikom vrednovanja njegovog predmeta primio žalbe da «podučava svoje sopstvene stavove», zbog čega je povukao kontroverzni materijal iz gradiva svoga predmeta.

Iako nekonvencionalne i kontroverzne teme mogu biti zanimljive za studente, te oni mogu dati više ocjene profesoru, postoji razlog zbog kojih ih profesori vjerovatno neće obrađivati. Na skali od 1 do 5 prosječna vrijednost

¹⁰ Pesimizmom se smatralo kada student očekuje da će na završnom ispitu dobiti nižu ocjenu od prosjeka već dobivenih ocjena tokom semestra.

¹¹ Wendy M. Williams i Stephen J. Ceci., «'How'm I Doing?' Problems with Student Ratings of Instructors and Courses», *Change: The Magazine of Higher Learning* 29 (Sept./Oct. 1997): 12-23. Citirano prema: Michael Huemer, «Student Evaluations: A Critical Review».

¹² Michael Huemer, *isto*.

koju profesor dobije za svoj rad je 4, izrazito neprijateljski studenti vrednuju tri vrijednosti ispod prosjeka, dok zadovoljni studenti mogu dati samo jednu vrijednost iznad prosjeka. Prema tome izrazito nezadovoljni studenti imaju tri puta veći utjecaj u odnosu na zadovoljne studente.

Za nastavno osoblje u Sjedinjenim Američkim Državama postoji već dobro poznat način kako da izbjegnu kritiku prilikom obrađivanja kontroverznog gradiva a to je usredotočiti se na to šta drugi misle o datom pitanju. Tako primjerice profesor etike može poučavati svoje studente o etici samo na osnovu mišljenja drugih o određenom pitanju, te studentskom razmišljanju, bez izricanja vlastitog mišljenja. Ali s pedagoškog aspekta profesor ponekad mora ispraviti studenta ili usmjeriti njegovo promišljanje iako SVKN nagrađuje profesore koji govore svojim studentima ono što oni žele čuti. Zsigurno da ovo ne djeluje nimalo optimistično, ali moramo se prisjetiti i da su se iza plašta akademske slobode izražavanja, u prošlom stoljeću, iznosile tvrdnje da žene i rasne manjine imaju manji koeficijent inteligencije.¹³ Akademska sloboda mora postojati, ali da li i ovakve tvrdnje spadaju u tu kategoriju?

Studentsko vrednovanje je često pod utjecajem stila profesorovog nastupa koji ne utječe na studentsko učenje. Zanimljivo je navesti istraživanje profesora Wendiya M. Williamsa i Stephana J. Cecija. Profesor Ceci je iskusan profesor razvojne psihologije, koju predaje u prvom (jesenjem) i u drugom (proljetnom) semestru. Između ova dva semestra posjetio je konsultanta za medije da bi poboljšao svoj predavački stil. Prvenstveno, profesor Ceci je obučavan kako da usklađuje ton svoga glasa, te da više upotrebljava gestikulaciju rukama dok govori. U proljetnom semestru profesor Ceci je ponovo držao isti predmet, s istim predavanjima (potvrđeno provjerom snimaka s njegovih predavanja na jesenjem semestru), jedina značajna razlika bila je u gestikulaciji rukama i u mijenjanju intonacije njegovog glasa (način ocjenjivanja, udžbenik, literatura, broj radnih sati, test, čak i osnovni podaci studenata – godine, vrsta studija, spol, rasa - bili su isti). Studentsko vrednovanje za proljetni semestar bilo je značajno više za sami predmet i za nastavnika. Čak je i udžbenik dobio bolje ocjene za skoro cijelu jednu vrijednost na skali od 1 do 5. Studenti na ljetnom semestru vjerovali su da su naučili puno više (ovdje se vrijednost povećala sa 2.93 na 4.05), iako na osnovu njihovih rezultata sa testova Ceci tvrdi da nisu naučili ništa više.¹⁴

¹³ Paul Selvin, «The Raging Bull of Berkeley», *Science* 251 (1991): 368-71. Citirano prema Michael Huemer, *isto*.

¹⁴ Williams i Ceci, *isto*.

Pa ipak, iako su studenti imali isti kvantum znanja, ovdje se postavlja pitanje koliko su profesorov stil držanja predavanja te umijeće javnog nastupa značajni za nastavu. Na osnovu ovog istraživanja možemo zaključiti da je studentima slušanje predavanja, participacija u nastavi te i samo spremanje ispita bilo uveliko zanimljivije te da im je pričinjavalo veće zadovoljstvo. Stekli su veće samopouzdanje u datoj oblasti, smatraju da znaju više, pobuđeno je interesovanje studenata, a i samu materiju koju su obrađivali držat će ako ne u boljem onda zasigurno pozitivnijem sjećanju od svojih prethodnika.

Pozitivna strana SVKN-a

S obzirom na iznesene prigovore, možemo se zapitati, zašto većina sjevernoameričkih univerziteta i dalje koristi SVKN. Prije svega, većina istraživača drži da je SVKN veoma pouzdan: studenti imaju tendenciju da se međusobno slože u svom vrednovanju kvaliteta datog predmeta i profesora.¹⁵ Što se tiče njegove validnosti, u najmanju ruku umjereno je validan. SVKN ima pozitivnu korelaciju s drugim mjerenjima kvaliteta poučavanja. SVKN ima tendenciju dobre korelacije s retrospektivnom evaluacijom svršenika fakulteta (alumni); drugim riječima bivši studenti rijetko mijenjaju vrednovanje protokom vremena. SVKN je relativno jeftin i jednostavan za administraciju. Nadalje, druge metode vrednovanja kvaliteta nastave ne pokazuju se validnim. Uzajamno vrednovanje nastavnog osoblja čak se ne pokazuje ni kao pouzdano (preduvjet za validnost). Kolege i promatrači se međusobno bitno razlikuju u vrednovanju članova nastavnog osoblja.¹⁶

Većina istraživanja nam, ipak, ukazuje kako očekivane ocjene nisu ključni faktor pri SVKN-u. Autori koji su koristili višestepenu regresivnu analizu i jednosmjernu analizu (*multiple regression analysis and path analysis*) pri proučavanju utjecaja različitih faktora na studentsko vrednovanje su ustanovili da očekivane ocjene imaju slab utjecaj na studentsko vrednovanje, samo 2,6% rezultata. Drugi faktori imaju znatno veći utjecaj: koliko su studenti bili zainteresovani za predmet prije nego što su ga počeli slušati (5,1%), naporan rad (3,6%).

Usprkos ustaljenom mišljenju da studenti bolje vrednuju lakše predmete, težina predmeta ima pozitivnu korelaciju sa studentskim vrednovanjem. Nastavno osoblje Njujorškog univerziteta ima dugu tradiciju SVKN-a i

¹⁵ Test je pouzdan ako daje iste rezultate kada ga ponavljamo.

¹⁶ Michael Huemer, *isto*.

uočava da intelektualno zahtjevni predmeti koji pri ocjenjivanju studenata imaju visoke standarde dobijaju i najviše vrijednosti pri SVKN-u.¹⁷ Studenti osjećaju zadovoljstvo kada tešku materiju dobro savladaju i kada za to dobiju i priznanje, zasluženu ocjenu. Stoga profesori ne treba da spuštaju standarde nego da stvaraju pogodnu radnu klimu i daju maksimalan napor da poduče studente.

Prigovor da će student zloupotrijebiti SVKN, kažnjavajući nastavno osoblje niskim ocjenama, je neopravdan. Iako takvi slučajevi mogu biti izolirani, širokim istraživanjem SVKN-a ustanovljeno je da su takvi slučajevi toliko rijetki da ne dovode u pitanje valjanost SVKN-a. Zapravo, istraživanjem je ustanovljeno da studenti daju više ocjene ukoliko im se u uputstvu naznači da će rezultati biti upotrijebljeni za donošenje odluka o položaju, zvanju, plaći nastavnika nego kada im se naznači da će rezultati ići samo nastavniku. SVKN se automatski niti povisuje višim ocjenama niti smanjuje nižim, ono ima visok stepen interne konzistentnosti i visok stepen stabilnosti protokom vremena.¹⁸

Najzad, najjači razlog široke rasprostranjenosti SVKN-a je uvjerenje da je univerzitet biznis i da je zadatak u svakom biznisu zadovoljiti mušteriju.¹⁹ Bez obzira da li SVKN mjeri kvalitet nastave ili ne, on zasigurno tačno mjeri zadovoljstvo studenta.

Kako se izvodi SVKN?

Na sjevernoameričkim univerzitetima uglavnom postoji tijelo koje je zaduženo za pripremanje, provođenje i analizu SVKN-a (Npr. *The Office of Information Management and Reporting*). Da bi se najbolje iskoristili podaci dobivene SVKN-om, lica koja rade na SVKN-u treba da ustanove koji faktori bi mogli utjecati na vrednovanje. Faktori koji utječu na vrednovanje uglavnom su: motivacija, zainteresovanost studenta za predmet prije samog početka predavanja, da li je predmet obavezan ili izboran, na kojoj godini studija su studenti. Evaluatori treba da uvide kakve razlike u vrednovanju ovi faktori mogu proizvesti. Treba ustanoviti i faktore koji neće utjecati na vrednovanje. Treba pažljivo ustanoviti koje će podatke SVKN moći dati a koje ne.

¹⁷ *Isto*, str. 4.

¹⁸ Bain, *isto*.

¹⁹ Ovo uvjerenje našlo je plodno tlo širenjem privatnih univerziteta. A možemo li reći za njih da imaju niske standarde i da ne daju dobru naobrazbu?

Istraživači savjetuju da se za jedan semestar obave dva formativna vrednovanja (rezultati ovih vrednovanja idu samo profesoru). Istraživanja su pokazala da su profesori čiji su studenti radili SVKN i na sredini semestra imali veće vrijednosti pri SVKN-u na kraju semestra.²⁰ Razlog ovome je prilika profesorima da na ukazane primjedbe i nezadovoljstva prikladno reaguju. Dva vrednovanja u jednom semestru naročito su prikladna kada se radi o tek uvedenom predmetu, novoj metodi ili tehnici predavanja, te ukoliko nastavu drži nastavnik bez iskustva.

Preporučuje se da se SVKN vrši bar jedanput u pet godina za svaki predmet.²¹ Prilikom SVKN-a predmetni profesor ne smije biti u učionici sa studentima. Najbolje je da formulare podijeli student koji ne učestvuje u vrednovanju, te da ih po završetku popunjavanja on i prikupi i ubaci u kutiju. Studentska vrednovanja idu direktno u ured zadužen za obradu podataka. SVKN je anonimn, profesor ne smije saznati koji student je kako vrednovao njegov predmet i njegov rad. S obzirom da studenti, ponekad, znaju dati neprikladne komentare, u literaturi možemo naići i na prijedlog da SVKN treba biti djelimično anonimn.²² Tako bi se studenti potpisivali na upitnike ili bi ih radili pod šifrom, ali njihova imena i šifre bili bi poznati samo službi za vrednovanje kvaliteta poučavanja. Kada služba statistički obradi podatke, rezultati obavezno moraju biti predočeni predmetnom nastavnom osoblju. Rezultati studentskog vrednovanja smiju se upotrebljavati samo za one svrhe zbog kojih je vrednovanje vršeno.

Često odgovori na postavljena pitanja prilikom SVKN-a ne mogu dati profesoru odgovor na pitanje na koji način može unaprijediti svoje poučavanje. Zbog toga treba dati mogućnost profesorima da sami postave par pitanja (obično 4-5) koja će im pomoći da ustanove određene prednosti i slabosti. (Profesori najčešće postavljaju pitanja poput: Koje su dobre strane nastavnikova poučavanja? Koje su slabosti nastavnikova poučavanja? Možete li sugerisati nešto u svrhu poboljšanja? Da li ste zadovoljni s onim što ste naučili na ovom predmetu? Zašto?).²³ Rezultati ovih pitanja treba da idu samo profesoru.

Šta s nastavnim osobljem koje dobije loše rezultate, koje studenti vrednuju kao nekompetentne? Iako nekompetentni nastavnici čine mali procent sveukupnog nastavnog osoblja u SAD-u, oni kaljaju ugled svoje profesije

²⁰ Bain, *isto*.

²¹ Faith E. Fich, *isto*.

²² Faith E. Fich, *isto*.

²³ Bain, *isto*.

oštećujući studente i stvarajući nezadovoljstvo javnosti.²⁴ Nekompetentno nastavno osoblje otkriva se: istraživanjem supervizora, žalbama studenata, žalbama nastavnog osoblja i studentskim testovima. Rješenje problema nekompetentnog nastavnog osoblja je proces a ne događaj. Prije svega se moraju prikupiti informacije, pričekati određeni povod, organizirati susret s nastavnikom, razmotriti situaciju, pomoći nastavniku da ispravi greške. Bilo bi poželjno da supervizor osmisli program pomoći nekompetentnom nastavniku, koji nastavnik treba da prihvati. Otpuštanje kao mjera rješenja problema može se poduzeti jedino ako prethodne radnje nisu urodile rezultatom.

Subjektivni faktori koji mogu utjecati na vrednovanje

O ideološkom neslaganju studenta s nastavnikom kao faktoru koji može uticati na SVKN u ovom radu je već bilo riječi. Zanimljivo istraživanje o povezanosti negativne kritike i spola nastavnika pri SVKN-u, studenata muškog spola iznosi Faith E. Fich u svom članku «Are Student Evaluations of Teaching Fair?»²⁵ (*Da li su studentska vrednovanja kvaliteta nastave*).

U tom istraživanju je test od 10 pitanja otvorenog tipa dat grupi od otprilike pedeset studenata muškog spola. Svaki student je imao priliku čuti ocjenu svoga rada. Bila su dva ocjenjivača, jedan muškog i jedan ženskog spola, i dva komentara; u jednom su bile pohvale a u drugom kritike. Nakon što su dobili ocjene s komentarima, od svakog je studenta traženo da vrednuje svoje ocjenjivače. Studenti koji su dobili pozitivnu ocjenu gotovo da su jednako vrednovali oba ocjenjivača. Ali, studenti koji su dobili negativne ocjene, ocjenjivača ženskog spola značajno su niže vrednovali nego ocjenjivača muškog spola. Da bi se utvrdio razlog različitog vrednovanja, istraživanje je imalo drugi dio. U ovom dijelu, pismeni radovi svakog studenta zajedno s njegovim ocjenama koje je dobio (i komentari) dati su promatraču, studentu muškog spola, koji nije radio test. Zatim se od svakog promatrača tražilo da vrednuje ocjenjivače. Vrednovanje koje su dali promatrači nije imalo korelaciju sa spolom. Istraživači, interpretirajući rezultate istraživanja, ističu da

²⁴ Na osnovu podataka koje je Rick Sawa iznio u svojoj tezi „Teacher Evaluation Policies and Practices“ da je nekompetentnih nastavnika svega 2-3% (str. 4), možemo smatrati da se i u visokom školstvu radi o jako malom procentu.

²⁵ Lisa Sinclair i Ziva Kunda, „Motivated Stereotyping of Women: She's Fine if She Praised Me but Incompetent if She Criticized Me“, *Personality And Social Psychology Bulletin*, 25(11), 2000, pp. 1329- 42. Preuzeto iz Faith E. Fich, *isto*.

kritikovana osoba nesvjesno koristi negativne stereotipe prema osobi koja joj je uputila kritiku, nastojeći da ukaže na neosnovanost kritike, radi samoopravdanja. Stereotip koji su u ovom slučaju upotrijebili studenti odnosi se na ženu: «Izvršna je kad me hvali, ali nekompetentna ako me kritikuje.» Slični rezultati su postignuti i pri ispitivanju rasnih predrasuda.

Utjecaj spola na studentsko vrednovanje istraživao je i Ellyn Kaschak.²⁶ Od 25 studenata ženskog spola i 25 studenata muškog spola zatraženo je da vrednuju profesore, dajući opis profesora i njihove metode. Polovina profesora na listi bili su muškarci a druga polovina žene. Drugoj skupini od 25 studenata muškog i 25 studenata ženskog spola dati su isti opisi, s tim što su spolovi profesora zamijenjeni. Iako spol profesora nije utjecao na vrednovanje studenata ženskog spola, studenti muškog spola vrednovali su profesore ženskog spola niže.

Zaključak

SVKN na univerzitetima u SAD-u ima dugu tradiciju. Iako mu je osnovni cilj poboljšanje rada nastavnika, rezultati ovog vrednovanja koriste se i za donošenje odluka o promociji u viša zvanja, stalnom zaposlenju, povećanju novčane nadoknade i sl. Premda je ova metoda vrednovanja rada nastavnika kritikovana, danas je jako raširena. Ne postoji općeprihvaćen način vršenja SVKN-a i korištenja dobivenih rezultata.

Premda je ovaj rad vrlo ograničen u propitivanju svih aspekata SVKN-a, na osnovu ovdje rečenog može se zaključiti da je ovo izuzetno dobar instrument osiguranja kvaliteta nastave. Kao takav on bi u nekom prilagođenom obliku mogao pomoći i u podizanju kvaliteta u našem visokom školstvu. Premda je studentsko vrednovanje kvaliteta visokog školstva u BiH još uvijek u povoju, Sveučilište u Mostaru napravilo je velik iskorak u uključivanju studenskih stavova u osiguranju kvaliteta. Za konačne i opsežnije zaključke potrebno je napraviti mnogo detaljniju studiju o svim aspektima iskustva razvijenih zemalja sa studentskim vrednovanjem kvaliteta nastave.

²⁶ Ellyn Kaschak, „Sex Bias in Student Evaluations of College Professor“, *Psychology of Women Quarterly*, 2 (3), 1978, pp. 235-242. Preuzeto iz Faith E. Fich, *isto*.

- Abstract -

There is almost 40 years experience of instructions quality evaluation done by students in USA. This text compares arguments pro et contra of students evaluation concerning quality of instructions they attend (SEIQ). The most frequent contra arguments are: students' subjectivity, lowering of the criteria at universities and the impact of professor's teaching style on the students. The strongest pro arguments are: reliability and validity, economy and practicality as well as the purpose of the universities to fulfill the need of their students. The main goal of the instructions quality evaluation done by students is the improvement of professors' work. Results are also used for making decisions in promotion process concerning professors, their employment status, salary arising etc.

Key words: evaluation done by students, quality assurance.

Bibliografija:

- Bain, Kenneth R., «Evaluation of Teaching: Using Student Ratings».
<http://www.nyu.edu/cte/white.html>.
Posjećeno: 31. 8. 2005.
- Boice, Robert. «Countering Common Misbeliefs about Student Evaluations of Teaching»,
http://pet.missouri.edu/evaluation/student_eval/common_misbeliefs.htm.
Posjećeno: 31. 8. 2005.
- „Cornell University Teaching Evaluation Handbook»,
<http://www.clt.cornell.edu/resources/teh/teh.html>.
Posjećeno: 31. 8. 2005.
- Fich, Faith E., «Are Student Evaluations of Teaching Fair?», *Computing Research News*,
Vol. 15/Br. 3, str. 2, 10.
- „George Mason University Part-Time Faculty Guide (7. 1. 1996)“.
<http://www.gmu.edu/facstaff/part-time/perform.html>.
Posjećeno: 31. 8. 2005.
- Hake, Richard R., «Problems with Student Evaluations: Is Assessment the Remedy?»,
<http://www.physics.indiana.edu/~hake/AssessTheRem1.pdf>.
Posjećeno: 31. 8. 2005.
- Huemer, Michael, «Student Evaluations: A Critical Review».
<http://home.sprynet.com/~cow11/sef.htm>. Posjećeno 28. 9. 2005.
- Ivošević, Vanja i dr., *Vodič kroz osiguranje kvaliteta u visokom školstvu: priručnik za profesore i studente*, Socijaldemokratska studentska unija (SSU), Zagreb, 2006.
- Millea, Meghan, «Grade Expectations and Student Evaluation of Teaching», *College Student Journal*, Dec, 2002.
- «Osiguranje kvaliteta nastavno-naučnog procesa na Univerzitetu u Sarajevu» (finalna verzija), Sarajevo, 15. 10. 2005.
- Peterson, Kenneth D., «Five Myths that Impede Good Teacher Evaluation».
<http://www.teacherevaluation.net/Essay/fivemyth.html>.
Posjećeno: 31. 8. 2005.
- Sawa, Rick., «Teacher Evaluation Policies and Practices: A summary of a thesis», 1995.
<http://www.ssta.sk.ca/research/instruction/95-04.htm>.
Posjećeno: 31. 8. 2005.
- Sproule, Robert., „Student Evaluation of Teaching: A Methodological Critique of Conventional Practices“, *Education Policy Analysis Archives* 8, br. 50 (2. nov. 2000).
- University of California, Berkeley., „Policy for the Evaluation of Teaching (for Advancement and Promotion)“.
<http://apo.chance.berkeley.edu/evaluation.html>.
Posjećeno: 31. 8. 2005.
- Waddy, Helena., «30 Years of Student Evaluation of Teaching at Geneseo: 1969-1999».
<http://www.geneseo.edu/~ctalk/sofihistory.html>.
Posjećeno: 31. 8. 2005.